

ZPRÁVA O ČINNOSTI VLASTIVĚDNÉHO MUZEA A GALERIE V ČESKÉ LÍPĚ ZA ROK 2022

Zdeněk Vitáček

Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, náměstí Osvobození 297, 470 01 Česká Lípa; vitacek@muzeumcl.cz

Rok 2022 byl po uplynulých dvou letech opět rokem, kdy muzeum mohlo fungovat bez vnějších negativních faktorů. Postupně jsme se vyrovnali s pandemií COVID-19. V roce 2021 byl dokončen stavební projekt „Snížení energetické náročnosti sídla Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě“. Otevřít jsme tedy mohli od 1. března 2022 celý areál bývalého augustiniánského kláštera v České Lípě pro veřejnost. Návštěvnickou sezónu jsme zahajovali otevřením zcela nové expozice o těžbě uranu na Českolipsku.

Péče o svěřenou sbírku

Sbírka, kterou spravuje Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, je ve vlastnictví Libereckého kraje a je zapsána v centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury ČR pod číslem OMČ/002-04-12/080002. K 31. 12. 2022 obsahovala sbírka 614 165 evidenčních čísel sbírkových předmětů. Počet kusů předmětů je však bezmála 1,5 milionu, protože některá evidenční čísla obsahují i několik stovek kusů předmětů (archeologie, entomologie). V roce 2022 byla sbírka doplňována především vlastní činností odborných pracovníků ze starých sbírek a z nákupů. Nákup sbírkových předmětů byl realizován ve výši 83.934,- Kč. Sbíрка byla obohacena o 630 sbírkových předmětů. Největší přírůstek zaznamenalo Přírodovědné oddělení. Z nákupů byl nejvýznamnější nákup obrazů „Svatá Anna vyučující Pannu Marii“ od F. Liebicha a „Česká Lípa“ od F. Lipenského. Zakoupili jsme stříbrnou a zlatou medaili k dvoustému výročí narození K. H. Máchy z roku 2010. Rozšířen byl i soubor sbírkových předmětů novodobých militarií. Přírodovědné oddělení získalo velmi hodnotnou a ceněnou kolekci fosilní fauny a flóry z Bechlejovic. Přírodovědný sbírkový fond byl dále doplněn dermoplastickými preparáty dalších druhů našich ryb a paviána pláštikového.

V průběhu roku prováděli kurátoři sbírky a správci depozitářů katalogizaci a inventarizaci sbírkových předmětů. Konzervováno bylo 61 uměleckých sbírkových předmětů, z toho bylo 8 náročných konzervací. V roce 2022 pokračovala konzervace sbírkových předmětů církevního charakteru pro připravovanou církevní expozici v prostoru Svatých schodů v ambitu klášterního areálu. Preparováno do dermoplastických preparátů bylo 5 savců, 5 ptáků, 4 plazi a 3 ryby. Dále bylo preparováno 1 500 kusů bezobratlých pro entomologii. Došlo také k chemickému ošetření 1 203 mykologických položek ze souboru hub.

Knihovna muzea spravovala v roce 2022 celkem 74 955 knihovních jednotek. Nově bylo zakoupeno především do odborné knihovny 328 knih za 49.728,-Kč. Odbaveno bylo 1 646 badatelských žádostí.

V průběhu roku jsme zahájili rozsáhlou a náročnou přípravu na stěhování sbírkových předmětů ze stávajících prostor v detašovaných pracovištích do náhradních dočasných

prostor. Důvodem je příprava na generální rekonstrukci objektů v rámci stavby „Revitalizace dvou objektů detašovaného pracoviště Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě (čp. 58 a 59) a vybudování nové pobočky „Červený dům – Lovecký letohrádek v České Lípě“ (čp. 57)“.

Stálé expozice

Již v roce 2021 po dokončení stavby „Snížení energetické náročnosti sídla VMG“ byla zahájena rozsáhlá rekonstrukce interiérů a instalace stálých expozic muzea. Byly vyčištěny kamenné podlahy a zahájena byla obnova a rekonstrukce všech parketových podlah v expozicích. Byly dokončeny zednické opravy interiérů a vymalování expozičních prostor. Reinstalace byla dokončena u stálých historických expozic Českolipska. Z větší části byly obnoveny i stálé exotické expozice. Zahájena byla také dlouhodobá instalace stálých přírodovědných expozic Českolipska. I přes rozsáhlé úpravy a doplňování expozic bylo muzeum zpřístupněno veřejnosti 1. března 2022. Současně byla otevřena i nová stálá expozice o těžbě uranu na Českolipsku.

Expozice uranu je umístěna ve sklepních prostorách hlavní budovy kláštera v České Lípě. Tímto „těžebním“ místem byl inspirován a také limitován hlavní záměr expozice, a to představit veřejnosti uranové hornictví v našem regionu, včetně jeho sociálních a kulturních aspektů. Mezi nejzajímavější exponáty patří zejména důlní kolejová mechanizace, která se používala nejen v uranových dolech v Hamru. Kontroverzní téma těžby uranu již dnes přináší velice zajímavá historická fakta, která ovlivňovala celkové dění na Českolipsku a Liberecku. S vlastním příběhem se návštěvníci seznámí na doprovodných panelech, kde se dozví o objevu uranu, o původním významu Stráže pod Ralskem a Hamru na Jezeře, o průzkumu v české křídové pánvi, těžbě a výsledném zpracování uranu až po tzv. „žlutý koláč“ (polotovár pro jaderné palivo), o technickém rozvoji, o uranové kultuře až po mezinárodní kontexty. Do expozice jsou zapracovány i geologické informace, ve kterých je zapsán nejen vlastní vznik uranu, ale také geologická minulost strážské oblasti. Pro zvýšení atraktivnosti expozice jsme se navíc rozhodli vytvořit samostatný prostor pro vystavení uranových minerálů i z jiných ložisek nacházejících se v České republice, které při dopadu ultrafialového světla světélkují. Neopomněli jsme ani interaktivní prvky, jakými jsou např. reliéfní mapa, ve které jsou zaneseny body původních šachet, které jsou navíc ve 2D vylaserovány ve skle, funkční rozvody ventilace, drobné světelné a zvukové efekty a další zajímavosti. Celá expozice je doplněna o autentický fotografický materiál horníků, kteří fárali na uranových dolech v Hamru. Najdete je nejen na doprovodných panelech, ale bude možné si je prohlédnout i v informačním kiosku, umístěném přímo v expozici. Na své si tedy rozhodně přijdou i pamětníci této „uranové éry“. Autorem expozice je Petr Mužák, geolog muzea. Nyní připravujeme další část, a to venkovní instalaci chemické těžby uranu.

Areál kláštera navštívilo 19 522 návštěvníků a akce zde uskutečněné navštívilo 2 045 účastníků.

Pobočky

V roce 2022 byly opět bez omezení přístupné veřejnosti tři specializované pobočky Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě.

Archeologické muzeum Českolipska – Šatlava v České Lípě prezentuje expozici Jeskynní archeologie neboli speleoarcheologie, dále zde návštěvník najde expozici o nej-

starší historii České Lípy, o středověkém hrnčířství a Věžeňský kout s expozicí českolipského hrdelního práva s ukázkami mučících nástrojů a katovským mečem. Pobočka rozšířila svou činnost v rámci akcí pro veřejnost. Mimo již tradičních, jako je Muzejní noc a Mezinárodní den archeologie, který proběhl v České Lípě a v Českém ráji, se uskutečnilo Archeologické léto 2022. Přitažlivým pro zájemce je i cyklus mezioborových interpretačních exkurzí „Za pískovcovým fenoménem Českého ráje“ realizovaný od roku 2017. Cyklus zároveň prezentuje dlouhodobé výzkumné projekty muzea a jeho partnerských organizací. Nejvýznamnější událostí na pobočce bylo otevření nově zrekonstruované zahrady, která se stala v době otevření muzea pro veřejnost volně přístupnou zónou v centru města. Nová venkovní expozice prezentuje prostorově velké archeologické nálezy. Pobočku navštívilo 734 návštěvníků.

V památníku K. H. Máchy v Doksech byly přístupné expozice Literární a životopisná expozice Karla Hynka Máchy a expozice Rybářství a rybníkářství na Českolipsku. Významnějších změn doznala expozice rybářství a rybníkářství doplněním dermoplastických preparátů dalších druhů našich ryb. V hlavní letní sezóně proběhly na pobočce akce „Dřevěné odpoledne“, „Dny lidové architektury“ a tradiční „Řezbářské sympozium“ s koncertem regionálního písničkáře. Byla zahájena příprava nové koncepce expozice s pracovním názvem „Muzeum Máchova kraje“. Tato expozice má přinést inovaci zejména ve způsobu prezentace a v zaměření, které se mění od formalistického ke kontextuálnímu. Muzeum bude interaktivním centrem moderního regionálního poznání a záživnou formou tak bude nejenom ctít odkaz Karla Hynka Máchy a jeho života, ale především přibližovat návštěvníkům různé aspekty kraje, v kterém nejenom básník, ale i návštěvník může hledat inspiraci. Kouzlo místa vychází z unikátnosti přírodního i kulturního bohatství kraje a vrcholí jeho inspirací ve tvorbě proslulého básníka. Zásadních změn má doznat také turistická ubytovna třídy *TOURIST, která byla v plném provozu i v roce 2022. Památník navštívilo 2 977 návštěvníků.

Na pobočce Vísecké rychty v Kravařích u České Lípy byly k vidění expozice Interiéry venkovského bydlení v Severních Čechách, Venkovské lidové umění, nábytek, řemesla a zemědělství a Severočeská lidová architektura. Na rychtě proběhla řada akcí pro veřejnost, Masopust a Velikonoce s ukázkami tradic, trhem řemeslných výrobků a dílničkami pro děti i dospělé. Dále Den otevřeného podstávkového domu, který je mezinárodním svátkem podstávkových domů v oblasti trojmezí, Dny lidové architektury – celorepubliková akce přibližující lidovou architekturu a řemesla s ní spojená. V září se uskutečnila akce „Šikovné ruce“, tradiční setkání tvůrčích osobností. Dokončena byla expozice „Práce na poli“ a intenzivně se pracovalo na expozici „Práce ve stodole“. Také v tomto roce se nám nepodařilo zajistit finanční prostředky na záchranu a obnovu tzv. holubníku v areálu rychty, který je v havarijním stavu. Pobočku navštívilo 1 987 návštěvníků.

Vědeckovýzkumná a publikační činnost

V roce 2022 zpracovávali odborní pracovníci celkem 29 vědeckovýzkumných úkolů. Probíhaly záchranné archeologické výzkumy Českolipska v rámci výkonu archeologické památkové péče. Pokračovaly výzkumné projekty: „Archeologie Českolipska“ – výzkum a dokumentace archeologických lokalit, „Kvartérní sedimenty pískovcové krajiny středního Pojizeří a Českolipska“, „Dokumentace skalních rytin, nápisů a dalších prvků historické krajiny v CHKO Český ráj“, „Dokumentace skalních rytin, nápisů a dalších prvků historické krajiny Českolipska“, „Inventarizace jeskyní a skalních

převíšu v CHKO Český ráj“, „Dokumentace brusíren a mačkáren skla“, „Českolipská vagónka“ a „Hornická populace Českolipska“. Několika projekty pokračoval přírodovědný výzkum Českolipska. Významné jsou výzkumné projekty v oborech zoologie obratlovců a bezobratlých. Probíhaly specializované entomologické projekty zaměřené na výzkum hmyzích společenstev pískoven, vřesovišť a taxonomická revize balkánského rodu *Omphreus*. Realizované jsou projekty „Monitoring vývoje společenstva hmyzu disturbovaných porostů smrku po kůrovcové gradaci v NP České Švýcarsko se zaměřením na rašelinné a podmáčené smrčiny“, „Průzkum edafických a saproxylických brouků severních Čech“, „Revize neotropických střevlíků rodu *Barysomus*“, „Výzkumy saproxylických a nosatcovitých brouků severu Čech“, „Tesaříkovití a ostatní brouci Evropy a středního východu“, „Výzkum hmyzu požárů severních Čech“ a „Dipterologický výzkum Českolipska“.

Dále pokračoval botanický projekt „Excelence: Centrum analýzy a syntézy rostlinné diverzity (PLADIAS)“. Nové jsou projekty „Vyhledávání nových lokalit ohrožených, silně ohrožených a kriticky ohrožených rostlin, na územích nacházejících se mimo CHKO a přírodní rezervace Českolipska, s následným návrhem těchto lokalit na chráněná území“, „Mapování rostlin cyklostezky Varhany, cyklostezky Singltrek, Holého vrchu a městského parku“. V rámci aktivní spolupráce s ústeckým mykologem panem M. Křížem pokračovalo doplňování fotografického průvodce „Světlem hub a rostlin“ na webu muzea. Zde je již umístěno 4 818 přírodovědných fotografií rostlin a hub. Pokračovaly projekty „Paleontologický průzkum okresu Česká Lípa a přilehlých oblastí“ a „Mapování krystalických vápenců a vybraných lokalit s metamorfovanými horninami Ještědského krystalinika“. Odbaveno bylo 681 badatelských úkonů. Publikováno bylo 19 výstupů plnění vědeckovýzkumných a odborných úkolů. Bylo realizováno 409 záchranných archeologických výzkumů (217 akcí vyvolaných záměrem stavební, popř. jiné činnosti právnických a podnikajících osob, 127 akcí v rámci stavební činnosti osob fyzických a 65 záchranných akcí v důsledku přírodních procesů, popř. narušení nálezo- vých situací neznámými osobami). V rámci výkonu státní památkové péče bylo vydáno 307 vyjádření pro projekční společnosti a stavebníky a vypracováno 267 zpráv o archeologické akci a nálezo- vých zpráv.

Odborní pracovníci se významně podílejí na obsahu Vlastivědného sborníku Českolipska Bezděz. Rozsáhlá byla publikační činnost v tisku, městských novinách a zpravodajích, populárně naučných časopisech, a to především v souvislosti s propagací muzea, jeho muzejní činností a v návaznosti na výstavy a vědeckovýzkumnou činnost. Historické oddělení publikovalo 9 základních prací přírodovědné 10.

Výstavní činnost a akce pro veřejnost

V roce 2022 jsme uskutečnili 16 výstav a pokračovalo 6 výstav virtuálních. V hlavním výstavním prostoru ambitu se uskutečnila výstava „Konvergence – vyvřeliny a sedimenty“. Výstava byla věnována skupině na sobě nezávislých výtvarníků, kteří pracují a žijí své specifické příběhy a osudy v příhraničním Libereckém kraji, potažmo na Českolipsku. Dokumentovala charakter práce, osobní příběhy, pocity a motivace jednotlivých autorů.

V galerii Chodba vystavoval své fotografie fotograf Vladimír Štěpánský. Dále zde proběhla výstava „KOMenský v KOMiksu – 430 let od narození J. A. Komenského“. Prostřednictvím komiksu se návštěvníci výstavy seznámili s hlavními životními událostmi, dílem a odkazem Učitele národů. Výstava byla zapůjčena z Národního pedagogického

muzea a knihovny J. A. Komenského. Další výstava „Knihy v době panování Rudolfa II.“ s ukázkami tisků z produkce soudobých tiskáren poskytla náhled do života českých zemí v době, která zaujímá v dějinách českého knihtisku pozoruhodné místo nejen co do počtu vydaných knih, jejich tématické a literární rozmanitosti a vývojem typografické úpravy, ale též rozvojem knižního trhu a budováním knihoven na různých společenských úrovních. Panelovou část výstavy nám zapůjčila knihovna Akademie věd ČR.

V galerii Jídelna vystavovala Lucrezia Škaloudová své obrazy. Miroslav Pangrác vystavoval obrazy a plastiky společně s Janou Heřmanovou, Milanem Pokorným a Danielem Váchalem. Jan Katzer zde vystavoval též své fotografie.

V Maštálkově výstavní síni proběhly dvě výstavy: „Chalupy herců, muzikantů a zpěváků na Českolipsku a v jeho širokém okolí“ a „Wilhelm Horn – Průkopník fotografie a malíř moravských lidových krojů“.

Na pobočce Archeologického muzea Českolipska -Šatlava proběhly výstavy „Od nálezu k exponátu“, „Prospektoři – symboly ve skalách“ a „Hlína, dřevo, kámen – archeologie městských domů“. Pobočka v Doksech hostila výstavy „Domov/Heimat“ a „Hrady spatřené“. Na Vísecké rychtě pokračovala výstava „Česká paní česky vaří, přitom dobře hospodaří“.

V průběhu roku proběhlo 51 kulturně výchovných akcí pro veřejnost, kterých se zúčastnilo 3 057 návštěvníků. V areálu kláštera to byla především „Muzejní noc 2022“. V pořadí již devatenáctá muzejní noc proběhla v pátek 10. června. Hlavním tématem bylo hornictví a celá noc se odehrávala v duchu hornické činnosti, spolků a tradic horníků. Muzeum se touto akcí tradičně zapojilo do celorepublikového Festivalu muzejních nocí, pořádaného Asociací muzeí a galerií ČR. S platnou vstupenkou z muzejní noci bylo možné v těchto večerních hodinách navštívit také pobočku Šatlava.

Několik akcí připravila také ekoporadna „Orsej“. Jde o tradiční akce pro veřejnost: „Den Země“, „Vítání ptačího zpěvu“, „Festival ptactva“, „Den zvířat“, „Den stromů“, „Ekologická soutěž“ a „Čekání na Ježíška“. Uskutečnila se přednáška k zahájení činnosti „Semínkovny – sázej, sklízej, sdílej“. Tradiční „Výstavu hub“ navštívilo 1 080 návštěvníků. Bylo prezentováno celkem 44 výukových programů pro 1 088 dětí ZŠ a MŠ Libereckého a Ústeckého kraje. 4 x se uskutečnil geologický kroužek pro veřejnost s celkovou účastí 109 účastníků. Proběhly 3 entomologické semináře s účastí 83 účastníků. Uskutečnili jsme 7 archeologických a historických terénních exkurzí pro veřejnost, kterých se zúčastnilo 201 zájemců. Odborní pracovníci muzea uskutečnili 16 přednášek na různá témata pro 462 posluchačů.

Údržba spravovaných objektů

Vedení organizace spravuje 7 objektů prohlášených za nemovitou kulturní památku, 3 zahrady a jeden vesnický dvůr.

V průběhu roku 2022 probíhaly na hlavní budově klášterního areálu v České Lípě rekonstrukce interiérů. Pokračovalo vyzdívání statických trhlin i povrchových prasklin. Po opravách vnitřních štuků byly prostory barevně vymalovány, a to s odkazem na původní barevnost a zdobnost prostor kláštera. Další část parketových podlah konventu se dočkala zásadní obnovy a renovace. Dokončeno bylo hloubkové čištění dlážděných

podlah. Začali jsme připravovat projekt na zateplení prostor ambitu. Zásadním je způsob zateplení kleneb vlastních chodeb a Svatých schodů. Technicky bylo připraveno rozšíření elektronického a kamerového zabezpečení prostor Svatých schodů.

Na detašovaném pracovišti tzv. Červeného domu (ul. U Vodního hradu) v České Lípě byla v roce 2022 dokončena poslední etapa oprav a restaurování exteriérů. Byla dokončena oprava a restaurování omítek v arkádě prvního patra a podloubích přízemí objektu. Restaurovány byly sloupy, podpěrné pilíře, ostění oken a dveří. V průběhu roku běžela projektová příprava generální rekonstrukce našich detašovaných pracovišť U Vodního hradu v České Lípě s názvem – „Revitalizace dvou objektů detašovaného pracoviště Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě (čp. 58 a 59) a vybudování nové pobočky „Červený dům – Lovecký letohrádek v České Lípě“ (čp. 57)“. Projekt bude spočívat v generální stavebně-technické rekonstrukci objektů. Nová pobočka se stálou expozicí palných a sečných zbraní a lovu bude přístupná veřejnosti. Ve dvou navazujících domech budou odborná pracoviště, preparátorská a konzervátorská dílna, příruční a karanténní depozitáře. Součástí stavebního projektu bude i úprava okolních veřejných ploch. Předpokládané náklady jsou ve výši kolem 90 milionů korun. Zahájena byla také příprava na vystěhování všech tří objektů. V návaznosti na nutnost kompletního vystěhování byl řešen převod objektu podzemního nevyužívaného krytu na sídlišti Sever v České Lípě do správy muzea. Kryt byl vyřazen z centrální evidence krytů, protože nesplňuje požadavky na ochranné vlastnosti krytu v souladu s jeho bezpečnostním zařazením. Muzeum chce podzemní stavbu využít krátkodobě jako prostor dočasného uložení předmětů a vybavení a dlouhodobě jako ukázkou funkčního historického krytu z přelomu 70. a 80. let minulého století s expozicí. Rádi bychom zde umístili stálou expozici nových dějin období let 1945 až 1990 s důrazem na téma takzvané studené války na Českolipsku.

Na pobočce Archeologické muzeum Českolipska – Šatlava v České Lípě jsme v roce 2022 zpřístupnili nově zrekonstruovanou zahradu. Její součástí je i nová expozice. Zahrada slouží také pro vzdělávání a kulturní aktivity a je veřejnosti přístupná.

Na památníku K. H. Máchy v Doksech byla konečně zahájena předprojektová příprava na stavební akci „Rekonstrukce střechy a revitalizace půdního prostoru pobočky Památník K. H. Máchy v Doksech“. Byly provedeny průzkumové práce na krovu a v půdním prostoru. Akci řešíme společně s památkovým dohledem. Pokračovala údržba zahrady a obvodové zdi. Opravena byla fasáda objektu a vnitřní štukové omítky.

V areálu Vísecké rychty v Kravařích u České Lípy byla zahájena předprojektová příprava stavební akce „Výměna šindelové střechy za střechu z pálených tašek bobrovek na objektu pobočky Vísecké rychty“. Probíhaly průzkumové práce krovu a jednání s památkovým dohledem. Pokračovali jsme v zabezpečování objektu tzv. „Holubníku“. Tento objekt je v havarijním stavu. Na připravovaný stavební projekt „Rekonstrukce a využití objektu tzv. Holubníku na Vísecké rychtě“ se nám nedaří získat finanční prostředky.

V roce 2022 proběhly pouze opravy a nátěry fasády rychty a běžná údržba.

Ekonomika

Rozpočet na rok 2022 byl sestaven jako vyrovnaný s maximálním využitím vlastních finančních zdrojů. Příspěvek na provoz včetně účelových příspěvků od zřizovatele byl ve výši 22.145.000,- Kč. Tržby za vlastní výkony a příjmy jsme realizovali ve výši 2.074.200,- Kč.

Na mimořádných příspěvcích, dotacích a grantech jsme získali 376.700,- Kč. Ostatní provozní výnosy byly ve výši 69.600,- Kč. Příjmy v roce 2022 byly celkem ve výši 24.665.500,- Kč. Na investice jsme získali 2.465.000,- Kč.

Celkové výdaje za rok 2022 byly ve výši 24.504.600,- Kč a z toho osobní náklady na zaměstnance představovaly 19.437.600,- Kč. Rozpočet byl sestaven tak, aby byly splněny základní cíle – udržení zaměstnanců v organizaci a jejich odbornosti mzdovou motivací, revitalizace a budování nových stálých expozic směřující ke zvýšení návštěvnosti, spolufinancování projektů Ministerstva kultury ČR a udržení spravovaných objektů v provozuschopném stavu. Muzeum mělo 34 přepočtených kmenových zaměstnanců.